

KAPITOLY Z DĚJIN EVROPSKÉ HUDBY

Tabulka přibližného vymezení hlavních období vývoje hudby

Pravěk

- asi od 40. tis. př. n. l. (nejstarší umělecké památky)
do 4. až 3. tis. př. n. l.

Starověk

- od 4. až 3. tis. př. n. l. do 5. stol. n. l.

Středověk

- od 5. do 15. stol.

Románské období

- 11. a 12. stol.

Gotika

- od 12. do 14. stol.

Novověk

- od přelomu 15. a 16. stol.

Renesance

- 15. a 16. stol.

Baroko

- 17. a pol. 18. stol.

Klasicismus

- druhá pol. 18. stol.

Romantismus

- 19. stol.

Impresionismus

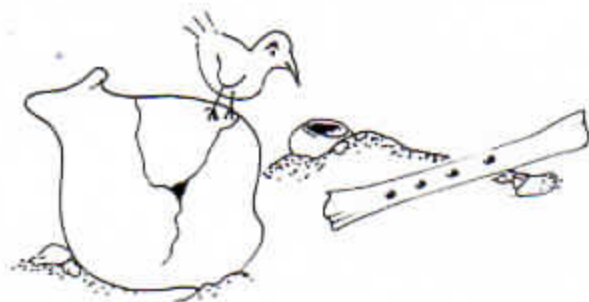
- konec 19. a poč. 20. stol.

Hudba 20. století

Pravěk (asi od 40. tis. př. n. l. do 4. až 3. tis. př. n. l.)

Počátek hudby, tak jako počátek mnoha jiných lidských projevů, můžeme těžko při pohledu zpět do historie zachytit. Lze však předpokládat, že hudba zde existuje od dob, co existuje lidstvo samo. Bezpochyby již pravěký člověk prožíval smutek, radost, odvahu, strach, nadšení... a dovedl své prožitky nějak vyjádřit - pláčem, smíchem, povzdechem, křikem, zavýsknutím apod. V těchto hlasitých projevech jsou možná kořeny prvních melodií. Rytmic-
ké cítění se zase velmi pravděpodobně vyvíjelo v souvislosti s různými pravidelně se opaku-
jícími ději v životě lidí (kroky, dech, tlukot srdce, apod.). Nelze také zapomenout na zvuky
z přírody. Zpěv ptáků, křik zvířat, bouřka, vítr, déšť, to vše poskytovalo inspiraci (popud)
k prvním hudebním projevům; zpočátku třeba neuvědomělým, později záměrným.

Jedním z prvních byl obřad (rituál). Obřad
býval (a je tomu tak dodnes) spojen s nějakou
příležitostí, například s přípravou na lov nebo
na boj mezi kmeny, s oslavou vítězství, se
snahou odvrátit živelné pohromy, nemoci, ne-
přátelský útok apod. Přibližnou představu
o tom, jak asi obřady našich dávných předků
probíhaly, nám mohou poskytnout některé

současné reportáže z oblastí, kde obyvatelé
žijí v primitivních společenstvích, nezasažení
civilizací. Během obřadu se účastníci pohybují
podle určitých pravidel. Jejich pohyby těla,
kroky, gesta mohou připomínat tanec nebo
nějaký výjev ze života, zkrátka událost, která
je důvodem k uspořádání obřadu. Jednodu-
ché pohyby, většinou často a dlouho opako-
vané, jsou provázeny různými výkřiky, skřeky,

Do historie se zapsala jména mnoha národů (především východních), které již v těchto dobách vynikaly vzdělaností, řemeslnou zručností a uměleckým cítěním. Nelze přesně určit, v které oblasti se vyvinula první vyspělá společenství, odkud a kam směřoval vliv jednoho národa na druhý. Výsledky vědeckých výzkumů zatím naznačují, že nejstarší civilizace pocházejí z oblasti Středního a Dálného východu. Četná výtvarná a literární svědectví vypo- vídají o dávěm pěstování hudby v **Mezopotámii, Číně, Indii, Egyptě, v Řecku a Římě -** **především v době antiky.** Antika je název pro řecko-římský starověk, tedy pro časový

Vznik prvních vyspělých kultur sahá do 4. až 3. tisíciletí př. n. l. Dost možná ještě hlou- běji do minulosti. Pro nás je tato doba stále ještě zahalená tmou dávnověku a jen pozvolna a obtížně se datí i osvětlovat.

Starověk (od 4. až 3. tis. př. n. l. do 5. stol. n. l.)

Existuje ještě mnoho dalších domněnek a úvah o tom, jak rychle, jak dlouho a jakým způsobem se hudba vyvíjela, a je často velmi obtížné dospět v těchto otázkách k jednoznač- ným závěrům. Hudební historikové opírají své teorie o hudební v pravěku především o archoeo- logické nálezy a výtvarné dokumenty - malby a rytiny na jeskynních stěnách. V hojném počtu se vyskytují například ve Francii a Španělsku. Jeden z těchto výtvorů, objevený v jeskyni Tří bratří ve Francii, je dosud nejstarším dokladem o existenci hudby. Značornýje muze s lukem až 14 tisíc let starý výjev nepředstavuje skutečný boj, ale jakýsi rituální tanec s pravěkým hu- debním nástrojem v ruce. Ovšem objevují se stále nové a nové nálezy. Na naší planetě ještě existuje mnoho neprobádaných míst; na povrchu Země i pod ním. Také se zdokonalují me- dy vědeckého zkoumání. Proto nyní opustíme tajemnou prehistorii a podívejme se do dob, z nichž nám naši předkové zanechali přece jen poněkud výmluvnější památky.

také jako nástroj na vyluzování zvuku, tedy vlastně jako strunný nástroj. způsoby zpracované rohy nebo kůži zvířat. Existují domněnky, že pravěký člověk používal luk kmeny stromů, chřestidla z malých kostí zvířat nebo z mušlí, vydívané obaly plodu, různými na různé hudební (především bicí) nástroje. V pravěku to mohly být kupříkladu kameny, duté kroky, tleskání, dupání tanečnicků a přihlížejících nebo zvuky, které účastníci obřadu vyluzují voláním, někdy i zpěvem v podobě blízké tomu, co za zpěv považujeme my. Rytmus udávali

úsek přibližně od 8. stol. př. n. l. do zániku západořímské říše r. 476 n. l. V tom období se ne-
bývale rozvinuly přírodní vědy, právo, politika, filosofie, umění a vůbec všeobecné úsilí
o harmonii těla a ducha.

Pravděpodobně nejbohatší hudební dědictví zane-
chali lidstvu staří **Řekové**. Měli pro hudbu obzvláště vyvi-
nutý cit a veškerý jejich život byl jí prostoupen. Hudbu pěstovali především jako neodmyslitelnou **součást mnoha jiných uměleckých oborů - literatury, dramatu a pochopitelně tance**. Hudba byla přítomna také při **náboženských** nebo **společenských obřadech**. Řekové totiž při-
čítali hudbě zvláštní magickou (kouzelnou) moc. Snažili se jejím prostřednictvím působit na lidi, zvířata, dokonce i na neživé předměty. Přesvědčení o vlivu hudby například i na lidskou povahu bylo velmi silné a vedlo k tomu, že **hudební vzdělávání bylo součástí výchovy** již v raném věku. Hudba se dokonce ve starém Řecku stala **soutěžní disciplínou** v některých všennárodních hrách (dodnes nejznámější jsou olympijské).

Řecká hudba v době antiky byla v mnohém odlišná od hudby současné. Měla však některé znaky, jejichž stopy můžeme sledovat v evropské hudbě i dnes. Snad v ještě větší míře to platí o **řecké hudební teorii**. Ta zahrnovala podrobně rozpracované poznatky o soustavě tónů, intervalů, stupnic i akordů. Obsahovala též bohaté hudební názvosloví. Četné hudební výrazy, používané dnes s drobnými obměnami v mnoha jazycích, pocházejí právě ze starého Řecka - muzika, melodie, harmonie, symfonie, kánon, kytara, óda atd.

Stručná charakteristika řecké hudby:

- jednohlasá - při zpěvu sólovém i sborovém
- nástrojový doprovod též komponován jako jednohlas, shodný se zpívaným hlasem
- nejužívanější hudební nástroje - kithara, lyra, harfa (strunné), aulos, Panova flétna nebo syrx (dechové), vodní varhany - řecký vynález asi ze 2. stol. př. n. l.
- základním tónovým útvarem byla sestupná stupnice; z přibližně třinácti druhů stupnic nejvíce užívána dórská, frygická, lydická

Staří Řekové již také dovedli zpívané či hrané tóny zapisovat. Používali k tomu **velkých písmen řecké abecedy**. Umísťovali je nad záznam zpívaného nebo mluveného textu. Existuje přibližně deset autentických (původních) záznamů řecké hudby. Nejznámější z nich je tzv. **Seikilova píseň** - nápis na náhrobku jakéhosi neznámého muže Seikila. Do náhrobního kamene je vytesán krátký text a nad ním je v **písmenné notaci** zaznamenána melodie. Náhrobek pochází z 1. až 2. století n. l.

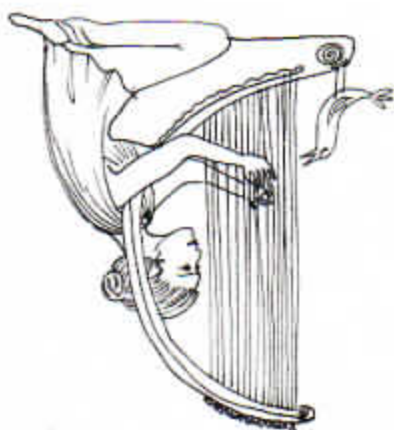
Dochovala se rovněž řada **hudebních textů, básní a dramát**, ke kterým byla hudba komponována, mnoho **hudebně teoretických spisů a výtvarných vyobrazení hudebních nástrojů nebo hudebníků**.

Koncem 5. století sláva pozoruhodně antické kultury na dlouhá stáletí uhasla. Zánikem západorímské říše byl završen úpadek, který prodělávalo obrovské římské impérium (Řecko bylo již od 2. stol. př. n. l. pod nadvládou Římanů). Přesto však antická kultura zanechala hluboké stopy v evropské vzdělanosti a učenci nejhrůznějších oborů mnohokrát v historii právě zde nacházeli inspiraci pro svá díla.

Pád Říma se všeobecně považuje za zlom dvou epoch - **starověku a středověku**. Nutno si však uvědomit, že tato dějinná proměna se odehrávala velmi pozvolna, možno říci v průběhu několika staletí. Jestliže se předešlé mezi starověkem a středověkem spojuje s poměrně krátkým údobím zániku západorímské říše, činí se tak spíše pro snadnější orientaci v jednom dlouhém úseku evropských dějin.

Hudební náměty se vyskytují i v příbězích slavné řecké mytologie. Dodnes se vyprávějí báje o Orfeovi, Dionýsovi, Panovi, Marsyovi, Múzách, Sírénách a mnoha dalších. Podle tehdejších představ se o vznik hudby zasloužil bůh Apollón. Možná právě z víry Řeků v nadpozemský původ hudby a v její očistné účinky vycházelo obecně přesvědčení, vtělené do jednoho ze spisů řeckého historika a fillosofa Plutarcha, že „člověk hudebně vzdělaný bude dalek každého nečestného jednání“.